

УДК 378.016:811.111

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОЛЕКТИВНОМУ І КООПЕРАТИВНОМУ НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**Василенко О. М., Кондратюк С. А.**

Застосування нових методів, а саме інтерактивних, є актуальним у навчанні іноземної мови для підвищення ефективності цього процесу. В статті описується спільна учбова діяльність в умовах групового, колективного і кооперативного навчання. Пояснено відмінності між кооперативним і колективним навчанням. Наведено приклади ігор і завдань.

Ключові слова: інтерактивні методи, колективне навчання, кооперативне навчання, організованість особистості.

Употребление новых методов, в частности интерактивных, является актуальным в обучении иностранному языку для повышения эффективности этого процесса. В статье описывается совместная учебная деятельность в условиях группового, коллективного и кооперативного обучения. Объясняются отличия между кооперативным и коллективным обучением. Приведены примеры игр и заданий.

Ключевые слова: интерактивные методы, коллективное обучение, кооперативное обучение, организованность личности.

The use of the new methods, especially interactive, is actual in the process of teaching English for its better efficiency. Co-education in a group, collective and cooperative teaching are presented in the article. The author explains the differences between collective teaching and cooperative one and gives the examples of some games and activities.

Key words: interactive methods, collective teaching, cooperative teaching, personal organization.

Необхідність вивчення іноземної мови диктується реальними вимогами часу. Не можуть не торкнутись України інтеграційні процеси, що охопили весь Європейський простір. На ринку праці фіксується підвищений попит на спеціалістів, які володіють іноземною мовою. Оскільки Україна здійснює модернізацію освіти у контексті європейських вимог і наполегливо працює над приєднанням до Болонського процесу, найбільше змін в системі освіти зазнають вищі навчальні заклади. Одним з напрямків здійснення мовного прориву в освіті є вивчення саме іноземної мови.

Виникає необхідність оптимальної організації навчальної діяльності по вивченню іноземної мови з урахуванням особистісних якостей студентів. Викладач повинен забезпечити не лише позитивну атмосферу, цікаве і доступне викладання англійської мови в аудиторії, а й допомогти студентам організувати свій вільний час і діяльність в позааудиторній роботі.

Сприятливі умови для систематичної організації навчальної роботи створюються саме при переході навчання за вимогами Болонського процесу, оскільки необхідним є запровадження модульно-рейтингової системи оцінювання знань, в основу якої закладено розбиття дисципліни на навчальні модулі, а також можливість здачі та зарахування цих модулів в процесі навчання і визначення на підставі такої організації навчального процесу семестрового, річного та підсумкового рейтингу студента.

Як зазначає С. Ніколаєнко: "... ми розцінюємо приєднання України до Болонського процесу не як якусь революційну подію, що розтрощить усі устрої вищої освіти, а як планомірну інтеграцію вітчизняної вищої школи до європейського і світового освітнього і наукового простору" [5, с. 11]. Я. Болюбаш [5] підкреслює, що психологічно не всі ВНЗ готові до модернізації системи вищої освіти, оскільки це вимагає переосмислення навчального процесу, реорганізації навчальних програм, запровадження системи різних форм контролю якості

навчання. А. М. Ветохов [2] вважає головною складністю в роботі над мовою саме організаційну роботу. Він підкреслює необхідність оволодіння основами організації самостійної навчальної роботи над іноземною мовою, виділити її основні напрямки, створити умови для систематичної, цілеспрямованої роботи. Психолог І. О. Зимня вважає, що “від того, наскільки людина увійде у навчання, прийме його мету, умови і організує себе і свою навчальну діяльність, залежить практично все” [4, с. 32].

Метою нашої роботи було створення у процесі навчання психологічних умов для розвитку організованості особистості із застосуванням інтерактивних технологій, які передбачають створення умов взаємодії, що будуть сприяти розвитку відповідального ставлення за виконання завдань, вміння планувати свій час, контролювати виконання завдань.

Впровадження інтерактивних технологій зобов'язує на практичних заняттях з іноземної мови використання завдань типу рольових ігор, телевізійного ток-шоу, “Обери позицію”, “Вирішення проблем” та інших, що сприяють: розвитку уваги; здатності до глибокого мислення; розвитку самоконтролю і рефлексивних вмінь; вмінню планувати свою діяльність; розвитку високого рівня відповідального ставлення до виконання завдань засвоєння мови; підвищенню мотивації вивчення іноземної мови.

Впровадження інтерактивних методів навчання передбачає те, що викладач виступає більше як партнер і організатор, що дозволяє зняти напругу і страх запитувати щось незрозуміле студентам у викладача, що також підвищує рівень доступності у вивченні іноземної мови. Інтерактивне навчання відбувається в умовах постійної, активної взаємодії усіх студентів. Це співнавчання, взаємонавчання, яке включає колективне і групове навчання, що проходить у співпраці. Інтерактивне навчання є активним типом навчання, хоча так зване “пасивне навчання” (доповідь-монолог, читання, пояснення, демонстрація, відтворювальне опитування) теж присутнє, але в меншій мірі.

Розвиток організованості особистості студентів проводився в спільній учбовій діяльності, яка можлива за умов групового, колективного, кооперативного навчання. Детальніше в цій статті ми зупинимось на колективному і кооперативному навчанні, які є формою групового навчання. Груповою навчальною діяльністю є форма організації навчання в малих групах, які об'єднані загальною навчальною метою за умов опосередкованого керівництва викладача і співпраці тих, хто навчається [6]. В груповій навчальній діяльності стосунки між студентами і викладачем набувають характеру співпраці. Викладач керує роботою кожного студента опосередковано через завдання, які регулюють їхню діяльність. Спостереження дають підстави стверджувати, що групова діяльність сприяє розвитку діяльності учіння (розвивається планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль), формуванню мотивів навчання, вмінню співпрацювати, а також підвищує результативність у засвоєнні знань і формуванні умінь. Ця діяльність сприяє вихованню самостійності, умінню доводити і відстоювати свою точку зору, відповідальності за результати своєї праці. Під час групової роботи активізується діяльність всіх без винятку виконавців. Групи можуть бути гомогенними або гетерогенними, тобто об'єднаними за певними ознаками. На практичних заняттях ми в основному комплектували групи на основі соціального і діяльнісного факторів, оскільки було взято до уваги дослідження І. О. Зимньої, М. Г. Барішнікової [1] та групи психологів, які проводять комплектування навчальних груп на основі трьох факторів: соціального (комунікативність, орієнтація на співробітництво і лідерство), індивідуального (оперативна пам'ять, вербальне мислення та ін.) і діяльнісного (базові знання з іноземної мови, навчання і мовна компетенція в рідній мові).

Формування системи міжособистісних стосунків, яка дозволяє студентам якомога повніше реалізувати свій потенціал і ввійти в роль суб'єкта навчальної діяльності, можливе за умови правильно сформованої навчальної групи, коли спілкування є стержнем, що об'єднує спільну діяльність на колективістській основі. Щоб уникнути сторонніх розмов у групі, а також підсилити особистісну значущість членів групи, перед початком виконання завдання викладач розподіляє ролі серед студентів у групі. При виконанні групових завдань з

англійської мови прийнято використовувати такі ролі: leader (лідер – вирішує основні питання), monitor (слідкує за тим, щоб студенти говорили англійською мовою і не переходили на рідну), enforcer (слідкує за тим, щоб члени групи не відхилялись від теми), secretary (робить нотатки), reporter (доповідач – звітує про виконання завдання), timekeeper (стежить за часом). Слід зауважити, що незалежно від розподілу ролей всі студенти працюють над вирішенням певної проблеми, або виконанням завдання, водночас виконуючи свою роль. Якщо студентів у групі менше шести, то деяким з них можна доручити виконання декількох ролей.

Практика показує, що студентам інколи легше звернутися до одногрупника, ніж до викладача за поясненням. Тому в ході виконання парних і групових завдань викладач чує основні проблеми, які виникають у студентів з приводу нерозуміння чогось, і може індивідуально, або фронтально пояснити студентам питання, чи граматичне явище, що викликає труднощі. Групова робота, якій притаманне співробітництво студентів, дуже позитивно впливає на виховання їхнього відповідального ставлення. Суттєвими компонентами співробітництва є позитивна взаємозалежність, особистісна взаємодія, індивідуальна і групова підзвітність, навички міжособистісного спілкування і спілкування у невеликих групах, оцінка роботи групи.

Груповими формами навчання є колективне і кооперативне. Слід зазначити, що є різниця між термінами колективне і кооперативне навчання. В колективному навчанні студентам притаманні згуртованість, психологічна сумісність, єдність, відкритість, колективізм. Для кооперативного навчання характерна наявність спільної мети, особистісна взаємодія, індивідуальна і групова підзвітність. Наявність спільної мети притаманна також й інтерактивному навчанню, але тут необхідним є розподіл функцій між членами групи та узгодженість дій.

На заняттях з іноземної мови часто застосовувалось кооперативне навчання, що є формою навчальної діяльності в застосуванні інтерактивних технологій, коли студенти працюють у невеликих групах, одержавши інструкції від викладача. Тобто кооперативне навчання – це форма організації навчання в малих групах студентів, об'єднаних спільною навчальною метою. Головною його умовою є демократичність і особистісна орієнтованість. Але дати студентам вказівки недостатньо для співпраці і співробітництва. Необхідно створити умови для прояву основних компонентів співробітництва, якими є позитивна взаємозалежність (тобто кожен член групи робить внесок і його зусилля необхідні для успіху всієї групи), особистісна взаємодія, що стимулює діяльність, індивідуальна і групова підзвітність, навички міжособистісного спілкування і спілкування в невеликих групах та аналіз даних про роботу в групах. Так, на практичних заняттях ми проводили тренінгову вправу “Profiles” в групах по чотири. Ця вправа спрямована на розвиток у студентів стійкості уваги під час слухання співрозмовників, розподілу – в процесі одночасного заповнення таблиці, переключення уваги – при переході від письмового до усного мовлення, мислення – в процесі побудови запитань, а також самоконтролю при перевірці відповідей. Студентам було поставлене завдання заповнити таблицю на отриманих картках, де була представлена інформація про одну людину, а про решту – відсутня. В процесі виконання цього завдання, знайомства студентів один з одним, можна було спостерігати прояв всіх основних компонентів співробітництва у групі.

Кооперативне навчання здійснюється також і в парах, що застосовувалось нами на практичних заняттях дуже часто. Г. О. Сиротенко зазначає: “Робота в парах сприяє позитивному ставленню до навчання, розвиває вміння пристосуватися до роботи в групі, підготовлює ґрунт для широкого й ефективного застосування інтерактивних технологій... Робота в парах дає учням час подумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом. Вона сприяє розвиткові навичок спілкування, вміння висловлюватися і критично мислити, вміння переконувати й вести дискусію” [7, с. 29]. Л. А. Онуфрієва вказує на ефективність застосування діалогічного підходу, що сприяє підвищенню самостійності оволодіння студентами іншомовної мовленнєвої діяльності.

Слід уточнити, що принципове значення має робота студентів в парах саме змінного складу, що являється колективною формою організації практичних

занять. В парі, тобто в роботі двох студентів, можливе співробітництво і взаємодопомога, але в такому випадку пара статична, а два студенти не є групою, яка необхідна для колективної роботи. У колективній формі організації студенти працюють в парах і по черзі один з одним. В такому випадку кожен член колективу активно бере участь у навчанні своїх одногрупників і колектив також навчає кожного, тобто є спільна мета, яку студенти досягають.

Оскільки метою використання колективних завдань та ігор є розвиток організованої особистості, то нас цікавить і організованість колективу. Під організованістю колективного суб'єкта діяльності розуміють впорядкованість, зібраність, підкорення певному порядку виконання спільної діяльності, а також здатність діяти відповідно до встановленого плану. Основними параметрами організованості колективного суб'єкта вважають рівні його виконавчості і самоуправління в спільній діяльності. Умовами спільної діяльності є необхідність об'єднання, розподілу ролей і координація індивідуальних дій. Колективній формі діяльності притаманна спільна мета і мотивація, водночас в індивідуальній меті і мотивації відбуваються певні зміни. Це певним чином розвиває гнучкість мислення, вміння планувати свою діяльність, враховуючи певні корективи.

Використання інтерактивних технологій передбачає створення умов для розвивального навчання. У ході розвивального навчання кожен студент повинен самостійно або за допомогою викладача осмислити матеріал, творчо застосувати його в нестандартних умовах та свідомо зберегти для подальшого навчання. Водночас відбувається самовдосконалення та самовираження того, хто навчається. Головною метою розвивального навчання є формування активного, самостійного творчого мислення студента і на цій основі – поступовий перехід до самостійного навчання. А. Б. Воронцов метою розвивального навчання вважає формування конкретних здібностей (рефлексії, аналізу, планування) з самовдосконалення [3]. Знання в цій системі є лише засобом, а не самоціллю. Завданням нашого розвивального навчання є формування особистості з гнучким розумом, розвиненими потребами до подальшого пізнання і самостійних дій, певними навичками самоорганізації.

Модель організації розвивального навчання на заняттях з іноземної мови передбачає реалізацію таких етапів: формування позитивного ставлення до навчання; опанування нових знань та способів навчальних дій; відтворення засвоєного матеріалу; формування вмінь та навичок в ситуаціях взаємодії студентів; узагальнення знань, умінь і навичок; продуктивна навчальна діяльність студентів для формування знань, умінь і навичок на творчому рівні.

З метою потреби організації роботи від постановки задачі до самоперевірки ефективності її розв'язання запропоновано механізм створення інтерактивного методичного комплексу навчальної дисципліни, який згідно із сучасними вимогами, подається студенту в електронному варіанті на CD, у формі Інтернет сторінки у віртуальній бібліотеці університету, або на сайті відповідної кафедри.

Отже, колективна, групова, кооперативна робота організації навчання за інтерактивними технологіями ґрунтується на діалозі, моделюванні ситуацій вибору, вільного обміну думками, авансуванні успіху. В інтерактивному навчанні викладач виступає як лідер, організатор, студенти активні і приймають важливі рішення стосовно процесу навчання. Змінюється основне джерело мотивації навчання, воно стає внутрішнім – це інтерес того, хто навчається. Перевагою інтерактивних технологій навчання також є те, що відсоток студентів, які засвоїли знання, достатньо високий. Проте в інтерактивному навчанні викладач має менший контроль над обсягом і глибиною вивчення, а також результати роботи студентів менш передбачувані.

Література

1. Барышникова Н. Г. Психологические основы комплектования учебной группы как условие повышения эффективности обучения иностранным языкам / Н. Г. Барышникова, И. А. Зимняя, Н. Н. Иванова, И. П. Именитова, С. Д. Толкачёва // Психологические основы интенсификации обучения иностранным языкам в вузе: сб. науч. тр. – М., 1987. – С. 98 – 113.

2. Ветохов А. М. Психологические условия самостоятельного овладения иностранным языком / А. М. Ветохов // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. - № 3, 4. – С. 62 – 64, 26 – 27.
3. Воронцов А. Б. Анонс к книге “Внутришкольный контроль” / А. Б. Воронцов // Феникс. Инф.-метод. журнал. – 1994. - № 1. – С. 22 – 30.
4. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку / И. А. Зимняя. – М.: Русский язык, 1989. – 219 с.
5. Моделі гармонізації національних і міжнародних стандартів освіти у контексті Болонського процесу: матеріали Міжнародного семінару, (Львів, 27 – 28 травня 2004 р.) / Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів: Літопис, 2004. – 112 с.
6. Нор Е.Ф. Технология организации групповой учебной деятельности / Е. Ф. Нор. – Николаев, 1998. – 75 с.
7. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / Г. О. Сиротенко. – Х.: Видав. гр. “Основа”, 2003. – 80 с.